

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
İÇİNDEKİLER	7

BİRİNCİ KISIM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Arş. Gör. Rabia TEPEKAYA

I. İNSAN HAKLARI HUKUKUNDA TEMEL KAVRAMLAR.....	19
A. Özgürlük Kavramı	19
B. Hak ve Ödev Kavramları	22
C. İnsan Onuru Kavramı	24
II. İNSAN HAKLARININ TANIMI VE KAPSAMI	26
A. Kamu Özgürlükleri.....	28
B. Temel Hak ve Özgürlükler	28
III. İNSAN HAKLARININ TARİHİ VE DÜŞÜNSEL GELİŞİMİ	30
A. Eski Çağ'da İnsan Hakları.....	31
B. Orta Çağ'da İnsan Hakları.....	32
C. Yeni Çağ'da İnsan Hakları	34
IV. İNSAN HAKLARININ POZİTİF HUKUKA GEÇİŞİ	38
A. İngiliz ve Amerikan Belgeleri	39
B. Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi.....	41
C. Uluslararası Alana Geçişİ	42
D. Türkiye'de Pozitif Hukuka Geçişİ	45
V. İNSAN HAKLARININ SINIFLANDIRILMASI	48
A. Birinci, İkinci, Üçüncü Kuşak Haklar Ayrımı	49
B. Negatif, Pozitif, Aktif Statü Hakları Ayrımı	51
C. Kişisel, Siyasal, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Ayrımı	52
VI. İNSAN HAKLARI VE DEVLET	53
A. Devletin Yükümlülükleri	53
B. Yatay Etki-Dikey Etki.....	55

İKİNCİ KISIM

HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN DÜZENLENMESİ VE SINIRLANMASI

Dr. Öğr. Üyesi Cansu Büşra ÖLMEZ

I. HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN DÜZENLENMESİ	63
A. Genel Olarak Düzenleme Kavramı	63
B. Hak ve Özgürlüklerin Düzenlenmesi Sistemleri	64
1. Serbestlik Sistemi	64
2. İzin Sistemi	65
3. Bildirim Sistemi	67
II. HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN SINIRLANMASI.....	69
A. Sınırlama Kavramı	69
B. Sınırlamanın Gerekliliği	70
C. Hak ve Özgürlüklerin Sınırlılığı	72
1. Anayasal Sınırlar	72
2. Objektif (Nesnel) Sınırlar	73
III. OLAĞAN DÖNEMLERDE HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN SINIRLANMASI SİSTEMİ	74
A. Genel İlkeler	74
1. Kanunilik İlkesi	74
a. Şekli Kanun – Maddi Kanun.....	75
b. Kanunun Ulaşılabilir, Açık ve Kesin Olması.....	77
2. Sebebe Bağlılık İlkesi	79
a. Genel Sınırlama-Özel Sınırlama Sebepleri	80
b. Amaç Saptırma Yasağı: Yetkinin Kötüye Kullanılması.....	83
3. Ölçülülük İlkesi	85
4. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk İlkesi	87
5. Öze Dokunma Yasağı.....	91
B. Türk Anayasa Hukukunda Sınırlamanın Sınırını Oluşturan Ölçütler.....	92
1. 2001 Anayasa Değişikliğinden Önce	92
2. 2001 Anayasa Değişikliğinden Sonra.....	93
a. Sınırlama Kanunla Yapılmalı	94
b. Sınırlama Anayasada Belirtilen Sebeplere Dayanmalı.....	95
c. Sınırlama Anayasanın Sözüne ve Ruhuna Uygun Olmalı	97
d. Sınırlama Ölçülülük İlkesine Aykırı Olmamalı	98

e. Sınırlama Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygun Olmalı	100
f. Sınırlama Hak ve Özgürlüklerin Özlerine Dokunmamalı.....	104
g. Sınırlama Laik Cumhuriyetin Gereklerine Aykırı Olmamalı.....	105
IV. OLAĞANÜSTÜ DÖNEMLERDE HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN SINIRLANMASI SİSTEMİ.....	106
A. Genel İlkeler	106
1. Savaş veya Olağanüstü Bir Durumun Varlığı	109
2. Ölçülülük İlkesi	111
3. Uluslararası Hukuktan Doğan Yükümlülüklere Aykırı Olmama İlkesi	112
4. Dokunulmaz Haklar	113
B. Türk Hukukunda Olağanüstü Dönemlerde Hak ve Özgürlükleri Sınırlama Rejimi.....	115
C. Yabancıların Hak ve Özgürlüklerinin Sınırlanması	118
V. HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN KÖTÜYE KULLANILMASI YASAĞI	121
A. Hakkın Kötüye Kullanılması Kavramı	121
B. Ulusal ve Uluslararası Belgelerde Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı	122
C. Hakkın Kötüye Kullanılmasının Sonuçları	124

ÜÇÜNCÜ KISIM

İNSAN HAKLARININ KORUNMASI

BİRİNCİ BÖLÜM

İNSAN HAKLARININ ULUSAL HUKUK DÜZENİNDE KORUNMASI

Arş. Gör. Murat AÇIL

I. SİYASÎ KORUMA	132
II. İDARÎ KORUMA	134
III. ÖZERK KURULUŞLAR ELİYLE KORUMA.....	136
A. Kamu Denetçiliği Kurumu'na Başvuru.....	136
B. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'na Başvuru	138
C. Kişisel Verileri Koruma Kurumu	141
IV. YARGISAL KORUMA.....	143
A. Adli Yargıya Başvuru.....	143
B. İdarî Yargıya Başvuru.....	144
C. Anayasa Yargısına Başvuru.....	144

ANAYASA MAHKEMESİ'NE BİREYSEL BAŞVURU YOLU	147
I. TANIMI VE İŞLEVLERİ	147
II. BİREYSEL BAŞVURU USULÜ VE BAŞVURULARIN İNCELENMESİ	148
A. Bireysel Başvuru Usulü	148
B. Bireysel Başvuruların İncelenmesi	150
1. Ön İnceleme Aşaması.....	150
2. Kabul Edilebilirlik İncelemesi Aşaması	151
3. Esas İncelemesi Aşaması	152
III. KABUL EDİLEBİLİRLİK KRİTERLERİ	152
A. Mahkeme'nin Yetkisine İlişkin Kabul Edilebilirlik Kriterleri.....	152
1. Kişi Bakımından Yetki	152
a. Bireysel Başvuru Hakkının Özneleri.....	152
aa. Gerçek Kişiler	153
bb. Özel Hukuk Tüzel Kişileri	155
cc. Kamu Tüzel Kişilerinin Bireysel Başvuru Ehliyeti Meselesi.....	157
b. Mağdurluk Statüsü	159
aa. Kişisellik Ölçütü	159
bb. Güncellik Ölçütü.....	160
cc. Doğrudanlık Ölçütü	160
2. Konu Bakımından Yetki	162
a. Bireysel Başvuru Hakkının Muhatapları	162
b. Bireysel Başvuruya Konu Edilebilecek Hak ve Özgürlükler	163
3. Yer Bakımından Yetki	166
4. Zaman Bakımından Yetki.....	167
B. Usule İlişkin Kabul Edilebilirlik Kriterleri	167
1. Olağan Kanun Yollarının Tüketilmesi	167
2. Başvurunun Süresi İçinde Yapılması.....	170
C. Esasa İlişkin Kabul Edilebilirlik Kriterleri.....	173
1. Başvurunun Açıkça Dayanaktan Yoksun Olmaması	173
a. Temellendirilmemiş Şikâyetler	173
b. Kanun Yolu Şikâyetleri.....	174
c. Karmaşık veya Zorlama Şikâyetler.....	175
d. Bir İhlalin Bulunmadığı Açık Olan Şikâyetler.....	175
2. Anayasal veya Kişisel Önem Taşıma	176

a. Anayasal Önem.....	176
b. Kişisel Önem	177
IV. BİREYSEL BAŞVURULARIN İNCELENMESİ SONUCUNDA VERİLEN KARARLAR.....	178
A. Başvurunun Kabul Edilebilirliğine İlişkin Kararlar.....	178
B. Başvurunun Esası Hakkında Verilen Kararlar	178
1. Yeniden Yargılama Yapılmasına İlişkin Karar	178
2. Tazminata İlişkin Karar	179
3. Dava Açılması Yolunu Gösterme Kararı.....	179
C. Bireysel Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması ve Disiplin Para Cezası Kararı.....	180
D. Pilot Karar	182
E. Tedbir Kararı	185
F. Düşme Kararı.....	186

İKİNCİ BÖLÜM

İNSAN HAKLARININ ULUSLARARASI HUKUK DÜZENİNDE KORUNMASI

Dr. Öğr. Üyesi Tuğba BAYRAKTAR

I. EVRENSEL İNSAN HAKLARI HUKUKU	194
II. BÖLGESEL İNSAN HAKLARI HUKUKU	199
A. Avrupa İnsan Hakları Hukuku.....	200
1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	201
2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi.....	211
a. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Oluşumu	212
b. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Başvuru Çeşitleri	216
aa. Devletlerarası Başvuru	216
bb. Bireysel Başvuru	218
aaa. Mahkeme'nin Kişi Bakımından Yetkisi	219
bbb. Mahkeme'nin Konu Bakımından Yetkisi.....	224
ccc. Mahkeme'nin Yer Bakımından Yetkisi.....	224
ddd. Mahkeme'nin Zaman Bakımından Yetkisi	225
c. Bireysel Başvurunun Kabul Edilebilirlik Şartları	226
aa. İç Hukuk Yollarının Tüketilmesi	227
bb. Başvurunun Dört Aylık Süre İçinde Yapılması.....	230

cc. Başvurunun İsimsiz (Anonim) Olmaması	232
dd. Başvurunun Daha Önce İncelenmemiş Olması ya da Uluslararası Diğer Bir Soruşturma veya Çözüm Merciiine Daha Önceden Sunulmuş Bir Başvuruyla Aynı Olmaması	233
ee. Başvurunun Konu Bakımından Sözleşme veya Protokollerinin Hükümleriyle Bağdaşması, Dayanaktan Açıkça Yoksun veya Bireysel Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması Niteliğinde Olmaması	235
ff. Başvuranın Önemli Bir Zarar Görmemiş Olması	240
d. Bireysel Başvuru Usulü	242
aa. Bireysel Başvuruların İncelenmesi Usulü	245
bb. Mahkeme Kararlarının Bağlayıcılığı, Yerine Getirilmesi ve Denetlenmesi	247
cc. Mahkeme'nin Verebileceği Diğer Kararlar	251
aaa. Geçici Tedbir Kararı	251
bbb. Pilot Karar Usulü	253
ccc. Kayıttan Düşürme Kararı	255
ddd. Mahkeme Tarafından Verilmiş Bir Hükmün Yorumlanması Kararı	256
eee. Bir Hükmün Yeniden Görüşülmesi Talebi Üzerine Verilen Kararlar	256
e. Mahkeme'nin Özgün Yorum Yöntemleri	257
aa. Otonom Kavramlar Doktrini (Özerk Yorum İlkesi)	257
bb. Dinamik Yorum İlkesi (Evrimsel Yorum İlkesi)	258
cc. Takdir Marjı Doktrini (Takdir alanı ya da payı)	259
dd. Ölçülülük İlkesi	260
B. Amerikan İnsan Hakları Hukuku	262
C. Afrika İnsan Hakları Hukuku	264

DÖRDÜNCÜ KISIM
AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ'NDE
YER ALAN HAKLAR VE ÖZGÜRLÜKLER
BİRİNCİ BÖLÜM
AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ'NİN
2-7. MADDELERİNDE DÜZENLENEN HAKLAR VE ÖZGÜRLÜKLER

Arş. Gör. Aydın Furkan KAYNAK

YAŞAM HAKKI

I. HAKKIN KAPSAMI.....	274
II. DEVLETE GETİRİLEN YÜKÜMLÜLÜKLER.....	275
A. Negatif Yükümlülükler	276
B. Pozitif Yükümlülükler	277
1. Yaşam Hakkını Etkin Bir Şekilde Koruyan Yasal Rejim Oluşturmak	278
2. Koruyucu Tedbirler Almak.....	279
3. Yeterli ve Etkin Soruşturma Yapmak	281
III. SÖZLEŞME KAPSAMINDA İHLAL OLUŞTURMAYAN DURUMLAR	282
A. Ölüm Cezası.....	284
B. Yasadışı Şiddete Karşı Koruma	284
C. Yakalama ve Kişinin Kaçmasını Önleme	285
D. Ayaklanma veya İsyanın Bastırılması	285
IV. 1982 ANAYASASI'NDA YAŞAM HAKKI	286

İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE YASAĞI

I. HAKKIN KAPSAMI.....	290
II. DEVLETE GETİRİLEN YÜKÜMLÜLÜKLER.....	292
A. Negatif Yükümlülükler	292
B. Pozitif Yükümlülükler	293
1. Koruma Yükümlülükleri	294
2. Gerçekleştirme Yükümlülükleri	295
C. Usuli Yükümlülükler	296
III. 1982 ANAYASASI'NDA İŞKENCE YASAĞI	296
KÖLELİK, KULLUK VE ZORLA ÇALIŞTIRMA YASAĞI	300
I. HAKKIN KAPSAMI.....	301
A. Kölelik ve Kulluk Kavramları	301

B. Zorla Çalıştırma ve Zorunlu Çalışma Kavramları	302
II. DEVLETE GETİRİLEN YÜKÜMLÜLÜKLER	303
III. SÖZLEŞME KAPSAMINDA İHLAL OLUŞTURMAYAN DURUMLAR.....	304
A. Tutulma Süresince Çalışma	304
B. Askeri Hizmet veya Yerine Gördürülebilecek Sivil Hizmet	305
C. Acil Durumlarda Toplum Hizmeti.....	305
D. Olağan Yurttaşlık Yükümlülükleri.....	306
IV. 1982 ANAYASASI'NDA KÖLELİK VE ZORLA ÇALIŞTIRMA YASAĞI	306

ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK HAKKI

I. HAKKIN KAPSAMI	311
II. DEVLETE GETİRİLEN YÜKÜMLÜLÜKLER	314
A. Negatif Yükümlülükler	314
B. Pozitif Yükümlülükler	316
III. SÖZLEŞME KAPSAMINDA İHLAL OLUŞTURMAYAN DURUMLAR.....	317
A. Yetkili Bir Mahkemenin Verdiği Mahkumiyet Kararı Sonrasında Tutulma.....	317
B. Mahkeme Kararına Uymama Sebebiyle veya Yükümlülüğün Yerine Getirilmesini Sağlamak Amacıyla Yakalama veya Tutma.....	318
C. Yetkili Adli Merci Önüne Çıkarılmak Amacıyla Yakalama veya Tutma	319
D. Küçüklerin Tutulması	320
E. Bulaşıcı Hastalığı Olanların, Akıl Hastalarının, Alkoliklerin, Uyuşturucu Bağımlılarının ve Serserilerin Yasal Olarak Tutulması.....	321
F. Ülkeye Girişin Önlenmesi veya Sınır Dışı ve Geri Verme Amacıyla Yakalama ya da Tutma.....	323
IV. ÖZGÜRLÜĞÜNDEN YOKSUN BIRAKILAN KİŞİLERİN HAKLARI	323
A. Anladığı Dilde Derhal Bilgilendirilme Hakkı	323
B. Derhal Bir Yargıç Önüne Çıkarılma Hakkı	324
C. Makul Sürede Yargılanma veya Yargılama Sırasında Salıverilme Hakkı	325
D. Özgürlüğünden Yoksun Bırakılanın Mahkemeye Başvurma Hakkı	327
E. Tazminat Hakkı	327
F. Yakınlarına Haber Verme Hakkı	328
V. 1982 ANAYASASI'NDA ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK HAKKI	328
A. İstisnalar	330
B. Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Kişilerin Hakları	333

ADİL YARGILANMA HAKKI

I. HAKKIN KAPSAMI.....	337
II. DEVLETE GETİRİLEN YÜKÜMLÜLÜKLER.....	339
A. Negatif Yükümlülükler	339
B. Pozitif Yükümlülükler	340
III. ADİL YARGILANMA HAKKININ UNSURLARI.....	341
A. Mahkemeye Erişim Hakkı.....	341
B. Yasal, Bağımsız ve Tarafsız Bir Mahkemede Yargılanma Hakkı	342
C. Makul Sürede Yargılanma Hakkı	344
D. Yargılamanın Hakkaniyete Uygun Olması	345
E. Aleni ve Duruşmalı Yargılama Hakkı.....	347
F. Masumiyet Karinesinden Yararlanma Hakkı	348
IV. CEZA YARGILAMASINDA SANIĞA SAĞLANAN GÜVENCELER.....	349
A. Suçlamadan Haberdar Edilme Hakkı	349
B. Savunmasını Hazırlamak İçin Gerekli Zaman ve Kolaylıklara Sahip Olmak.....	350
C. Avukat ve Adli Yardımdan Yararlanma Hakkı.....	350
D. Lehe Delil Öne Sürme ve Tanığı Sorguya Çekme Hakkı	351
E. Ücretsiz Tercümandan Yararlanma Hakkı	351
V. 1982 ANAYASASI'NDA ADİL YARGILANMA HAKKI	352
A. Anayasa'da Tanınan Unsurlar	353
B. Sanığa Sağlanan Güvenceler	354
C. AYM Kararlarından Örnekler	354

SUÇ VE CEZALARIN KANUNİLİĞİ İLKESİ

I. HAKKIN KAPSAMI, YÜKÜMLÜLÜKLER VE İSTİSNALAR.....	357
--	------------

İKİNCİ BÖLÜM**AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ'NİN****8-14. MADDELERİNDE DÜZENLENEN HAKLAR VE ÖZGÜRLÜKLER**

Dr. Öğr. Üyesi Ufuk Ramazan ÇAKMAK

I. ÖZEL HAYATA VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKI.....	361
A. Giriş	361
B. Özel Hayatın Korunması.....	363

1. Kişisel Kimlik.....	364
2. Fiziksel ve Ruhsal Bütünlük Hakkı	366
3. Mahremiyet Hakkı.....	368
C. Aile Hayatına Saygı Hakkı.....	369
D. Evlenme ve Aile Kurma Hakkı	372
E. Konuta Saygı Hakkı	373
F. Haberleşmeye Saygı Hakkı.....	375
G. Sözleşme'nin 8-11. Maddelerinin Sınırlanma Rejimi	375
1. Hukukilik	376
2. Meşru Amaç.....	377
3. Demokratik Toplumda Gereklik	377
II. DÜŞÜNCE, VİCDAN VE DİN ÖZGÜRLÜĞÜ	381
A. Giriş.....	381
B. Düşünce, Vicdan ve Din Kavramları	382
C. Özgürlüğün Kapsamı	384
1. Kişinin İç Dünyası.....	384
2. Dinin veya İncanın Açığa Vurulması	385
D. Hakkın Özneleri.....	388
1. Gerçek Kişiler	388
2. Tüzel Kişiler	388
3. Birey Grupları	390
E. Sınırlama Rejimi	390
III. İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ.....	393
A. Giriş.....	393
B. İfade Özgürlüğünün Kapsamı.....	395
1. Genel Bilgiler	395
2. İfade Kategorileri.....	396
a. Siyasi İfadeler	396
b. Sanatsal İfadeler	398
c. Ticari İfadeler	398
d. Akademik İfadeler	399
3. Basın Özgürlüğü	399
C. 10. Madde Kapsamında Korunmayan İfadeler	402
D. İfade Özgürlüğünün Sınırlanması	404

IV. TOPLANMA VE ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ.....	407
A. Giriş	407
B. Toplanma Özgürlüğü	408
C. Örgütlenme Özgürlüğü	410
1. Dernek Kurma Özgürlüğü	411
2. Sendika Kurma Özgürlüğü	412
3. Siyasi Parti Özgürlüğü	413
D. Toplanma Ve Örgütlenme Özgürlüğünün Sınırlanması	413
V. ETKİLİ BAŞVURU HAKKI	416
A. Genel Olarak	416
B. Etkili Başvuru Hakkının Unsurları	417
1. Savunulabilir Bir Şikâyet	417
2. Ulusal Bir Makamın Varlığı	418
3. Etkili Başvuru Yolu	419
C. Etkili Başvuru Hakkının Diğer Usuli Haklarla İlişkisi	420
VI. AYRIMCILIK YASAĞI	423
A. Genel Olarak	423
B. Ayrımcılık Yasağının Kapsamı	426
C. Ayrımcılık Türleri	427
1. Doğrudan Ayrımcılık	428
2. Dolaylı Ayrımcılık	428
D. Ayrımcılığın İspatı	429